

GEOGRAFICKÉ NADÁNÍ: PŘEHLEDOVÁ STUDIE

GEOGRAPHICAL TALENT: A SYSTEMATIC REVIEW

Jakub Matula

Katedra geografie, Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita, Brno

Abstrakt

Tato přehledová studie zkoumá koncept geografického nadání v kontextu vzdělávání a zdůrazňuje jeho význam a potenciál pro rozvoj. Geografické nadání, definované jako výjimečné schopnosti v chápání a používání geografických pojmů, je stále více uznáváno jako zásadní pro řešení globálních výzev. Přehled syntetizuje poznatky z osmi vybraných publikací a zdůrazňuje komplexní povahu identifikace a podpory geograficky nadaných žáků. Pojednává o charakteristikách, které tyto studenty odlišují, včetně pokročilých kognitivních schopností, prostorového uvažování a interdisciplinárního porozumění. Přehled dále nastiňuje účinné strategie pro stimulaci geografického nadání, jako je poskytování vhodných výzev, podpora autentického geografického myšlení a začlenění mapovacích dovedností do vzdělávacích programů.

Klíčová slova: *geografie, geografické nadání, nadání žáci, geograficky nadaní žáci*

Abstract

This review explores the concept of geographic talent in the context of education and highlights its importance and potential for development. Geographic talent, defined as exceptional ability in understanding and using geographic concepts, is increasingly recognized as essential for addressing global challenges. This review synthesizes findings from eight selected publications and highlights the complex nature of identifying and supporting geographically gifted learners. It discusses the characteristics that distinguish these students, including advanced cognitive skills, spatial reasoning, and interdisciplinary understanding. The review also outlines effective strategies for stimulating geographic talent, such as providing appropriate challenges, encouraging authentic geographic thinking, and incorporating mapping skills into educational programs.

Keywords: *geography, geographical talent, gifted students, geographically gifted students*

1 ÚVOD

Význam geografie ve vzdělávání roste v reakci na měnící se potřeby společnosti (Toops et al., 2021; MŠMT, 2024). Geografie se transformuje z okrajové disciplíny na klíčovou oblast vzdělávání díky své interdisciplinární povaze a potenciálu připravit studenty na výzvy 21. století (Anthamatten et al., 2018; Johnson et al., 2020). S rostoucí komplexitou globálních výzev se zvyšuje poptávka po jedincích s výjimečnými geografickými schopnostmi (Ablak et al., 2022; Crane, 2020). Tento trend vyžaduje nový přístup k identifikaci a podpoře nadaných studentů v geografii (Trahorsch & Svobodová, 2023).

2 TEORIE

Nadání je v odborné literatuře definováno jako interakce nadprůměrných schopností, tvořivosti a motivace (Renzulli, 1986), přičemž jeho projevy jsou ovlivněny prostředím (Mönks, 1992). Gagné (1993) rozlišuje vrozené nadání a systematicky rozvíjený talent, zatímco české pojetí zdůrazňuje dispozice k mimořádným výkonům za příznivých podmínek (NPI ČR, 2022). Geografické nadání dosud není jednoznačně vymezeno (Trahorsch & Svobodová, 2023) – projevuje se výjimečnými schopnostmi v prostorovém myšlení, mapových dovednostech, kritické geografické analýze a interdisciplinární syntéze (Murphy, 2018; Demirci et al., 2018). Tyto kompetence jsou klíčové pro řešení globálních výzev (Johnson et al., 2020; Crane, 2020) a reflektují posilující roli geografie v kurikulu (MŠMT, 2024). Identifikace geograficky nadaných žáků vyžaduje kombinaci standardizovaných nástrojů a pozorování autentických geografických aktivit (Lambert, 2023).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro systematický přehled publikací o geografickém nadání byla použita metoda PRISMA (Page et al., 2021). Vyhledávání v databázích Scopus a Web of Science s klíčovými slovy jako „geographical giftedness“ a „geographically gifted students“ přineslo 112 unikátních záznamů. Publikace pro finální analýzy musely splňovat následující kritéria: Mezinárodně uznávané publikace, abstrakt publikace nebo klíčová slova obsahují výraz nadání, talent nebo geografie. Po

aplikaci kritériálního sýta vyvstalo celkem 5 publikací. Metoda sněhové koule rozšířila konečný výběr na 8 publikací. Texty byly rozděleny do tří časových období (1982, 2005–2014, 2022–2023) a analyzovány hybridním způsobem obsahové analýzy (Fereday & Muir-Cochrane, 2006; Neuendorf, 2016), která sledovala vývoj konceptů geografického nadání v čase a jejich vzájemné vztahy. Výsledky byly vizualizovány pomocí tabulek a grafických metod.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Systematický přehled literatury o geografickém nadání ukazuje několik klíčových aspektů tohoto fenoménu. Analýza odhalila, že geografické nadání je charakterizováno jedinečnou kombinací prostorové inteligence, logicko-matematického uvažování a schopnosti chápat komplexní vztahy mezi prostředím a společností (Ferretti, 2007; Kučerová et al., 2012). Identifikace geograficky nadaných studentů je náročná vzhledem k interdisciplinární povaze geografie, přičemž standardní testy nemusí být dostatečné (Trahorsch & Svobodová, 2023). Zeměpisné olympiády poskytují platformu pro rozpoznání potenciálně nadaných studentů, ale nejsou zárukou spolehlivé identifikace. Stimulace geografického nadání jde nad rámec pouhého rozšiřování faktických znalostí a je potřeba efektivních strategií zahrnujících zapojení do autentického geografického myšlení, řešení komplexních problémů a účasti na terénním výzkumu.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Geografické nadání je stále obtížně uchopitelné kvůli jeho interdisciplinární povaze a nejasným kritériím identifikace. Výsledky ukazují, že geograficky nadaní studenti disponují kombinací kognitivních schopností, jako je prostorová inteligence, logicko-matematické uvažování a schopnost analyzovat komplexní geografické koncepty. Diskuse se zaměřuje na rozdíl mezi „geografickým nadáním“ a „nadáním v geografii“, přičemž první zahrnuje komplexní geografické myšlení, zatímco druhé může být dílčí součástí širšího spektra nadání, jako je prostorová nebo přírodní inteligence. Doporučuje se další výzkum zaměřený na systematickou identifikaci těchto studentů, integraci mapových dovedností do vzdělávacích programů a rozvoj autentického geografického myšlení prostřednictvím inovativních vzdělávacích strategií.

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat své školitelce Mgr. et Mgr. Michaelae Spurné, Ph.D. za její neocenitelnou pomoc při tvorbě vědeckého článku. Její odborné vedení, konstruktivní připomínky a cenné rady významně přispěly ke zkvalitnění mé práce.

6 LITERATURA

- Ablak, S., Ergun, A., & Uzun, A. (2022). Gifted secondary school student's perceptions regarding the concept of geography. *NEW ERA INTERNATIONAL JOURNAL OF INTERDISCIPLINARY SOCIAL RESEARCHES*, 7(12), 90–110. <https://doi.org/10.51296/newera.175>
- Ferretti, J. (2005). Challenging gifted geographers. *Teaching Geography*, 30(2), 82–85.
- Ferretti, J. (2007). Meeting the needs of your most able pupils: Geography. Routledge.
- Hancock, D. J., Vierimaa, M. & Newman, A. (2022). The geography of talent development. *Front. Sports Act. Living*. doi: 10.3389/fspor.2022.1031227.
- Kučerová, S., Řezníčková, D., & Růžicková, Z. (2012). How to recognize a gifted pupil (in geography)? *Geografické rozhledy*, 22(4), 17–19.
- Murphy, A. B. (2018). Geography: Why It Matters. Polity Press. ISBN 978-1509523016.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., & et al. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *BMJ*, 372, n71. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Sternberg, R. J., Ehsan, H., & Ghahremani, M. (2022). Levels of teaching science to gifted students. *Roeper Review*, 44(4), 198–211. <https://doi.org/10.1080/02783193.2022.2115178>